

(замість рецензії)

«1920. Битва Варшавська». Так називається фільм відомого польського кінорежисера Єжи Гофмана, в якому відображені реальні події радянсько-польської війни 1920 р. і наступу Червоної армії на Замостя та Варшаву влітку того ж року. Багато подій фільму є дотичними до нашої історії, тому дивує те, що ні українські кінотеатри, ні телекомпанії не вважали за потрібне продемонструвати цей фільм у нас, на відміну від пропагандистськи-односторонніх стрічок «Август Восьмого», «Мы из будущего» чи серіалу про сталінську службу «СМЕРШ». Залишається домашнє кіно.

Однак, насамперед, давайте подивимося на історичне тло описаних у фільмі подій.

Після укладення Варшавського договору між Польщею та Українською Народною Республікою, союзні польсько-українські війська рушили на Україну і вже 8 травня 1920 р. визволили від комуністів Київ, але більшовики, перекинувши на радянсько-польський фронт 1-шу кінну армію Будьонного та інші додаткові сили, почали тіснити союзників на захід. Метою росіян було не тільки «приборкати панську Польщу», але на штиках Червоної армії принести світову революцію в Німеччину, Францію та інші країни Європи. Відомий командарм і перший маршал Тухачевський підкреслив, що «на заході вирішується доля загальної революції, через труп Польщі, дорога веде до світової пожежі». Полум'я світової революції довелося гасити двом українським арміям: вперше, коли УГА не допустила прориву більшовиків через Україну у комуністичну Угорщину, і вдруге, коли Армія УНР стала на шляху більшовицької навали під Замостям і своїм героїзмом зірвала плани Леніна.

У фільмі – ні слова про Галичину чи УГА, але досить об'єктивно персонаж глави польської держави Юзефа Пілсудського дав оцінку діям армії УНР.

На Замостя, як і на Варшаву та Львів наступали відбірні більшовицькі сили, зокрема, Західний, Південно-Західний та Північний фронти, а в їх складі: 1-а кінна армія Будьонного, 25-та чапаєвська дивізія, Башкирська кавалерійська дивізія, дивізії Котовського та Пархоменка.

Під кінець серпня 6 українська дивізія утримувала фронт на лінії Красностав-Грубешів-Замостя. Вперто оборонялася Варшава і Львів.

Українські частини генерала Безручка та Змієнка разом з польськими підрозділами у жорстоких боях під Замостям, зірвали наступ армії Будьонного на Варшаву. Бої були

дуже криваві. Від 28 серпня 1920 р. штурмові атаки спішених будьонівців тривали як вдень, так і вночі. Три дні 6 українська дивізія Безручка (Див. І.Федик. Останній бій генерала Безручка. «Поклик сумління» № 41, листопад 1993) стримувала атаки і вистояла.

В цей час вся Польща, на заклик Пілсудського піднялася на захист Вітчизни. Не було тут, як в Україні, червоних, білих, католиків, протестантів, соціалістів. Тут в цей смертельний для поляків час, всі були патріотами! І в фільмі це чітко показано. Висока національна свідомість поляків, єдність політичних сил, великий вплив Католицької Церкви – врятували молоду польську державу. Символічним у фільмі є момент, коли у безвихідній ситуації, в часі контрнаступу, першим піднімається з хрестом у руці ксьондз, який тут же гине. Побачивши подвиг ксьондза і незважаючи на ураганний вогонь більшовиків та великі втрати, поляки кинулися в рішучу атаку на ворога. Так почався порятунок Польщі від більшовицького потоку.

Історики знають, що на захист юної польської держави рушили єдиним строєм поміщик і селянин, робітник і фабрикант, журналіст і навіть злодій! У фільмі це гарно продемонстровано. Зрозуміло, що поляки мають право пишатися своєю єдністю у загрозовий для країни час. До речі, це мало б бути чудовим прикладом не тільки для громадян Української народної республіки, але і для сучасних українців.

Почувши про поразку під Варшавою, 31 серпня 1920 р. Будьонний почав залишати передові позиції фронту. Польща вистояла, але Україна стала жертвою комуністичного терору. До речі, за невдачу під Варшавою, Тухачевський заплатив своїм життям в часі великої сталінської чистки.

«Чудо над Віслою» є гордістю кожного нинішнього поляка та польки, але ще донедавна у ньому не було згадки про героїзм українців.

Нещодавно, в одній із наших статей, ми скритикували фразу Єжи Гофмана про те, що «українці прос...ли свою незалежність». Гіркі і болючі слова, але справедливі.

Його фільм несе величезний патріотичний запал, особливо для сучасної польської молоді, яка наочно вчиться на героїзмі своїх тодішніх ровесників що полягли за незалежність батьківщини. Велику симпатію у поляків викликає постать лідера своєї держави – Юзефа Пілсудського, якому повірили і в одному пориві пішли захищати Варшаву і Польщу. То чому б нам не повчитися на прикладі сусідів?

Чи мали ми українці, такий масовий героїзм у 1918-1920 рр.? Ні, звичайно! Усім відомо про ліві погляди Винниченка, Грушевського та інших владоможців УНР, що не дозволили їм належно будувати державу. А згадаймо, як допомагали російським більшовикам нищити рідну землю – овсієнки, пархоменки, черняки, коцюбинські, щорси, примакови, скрипники та інші.

Де була національна свідомість в українського обивателя в часі радянської агресії? Під Крутами розагітовані українські вояки пиячили у вагонах, а неподалік вмирили юнаки від

куль і штиків п'яних російських матросів. У Кам'янці-Подільському, до приходу Української галицької армії, у війську УНР залишалося трохи більше ніж 6 тисяч багнетів, а селянство масово демонструвало дивовижну політичну байдужість, або долучалося до більшовиків.

Єжи Гофман також вказав у своєму фільмі на нерішучість прем'єр-міністра Польщі в часі загрози існуванню незалежності, однак, як бачимо, як Ю.Піلسудський відсторонив його за це, навіть не поцікавившись думкою колег.

В 1917 р. Україна могла виставити мільйонну армію з українізованих частин фронтовиків і взяти верх над всіма ворогами: червоними, білими своїми денационалізованими елементами. Але цього не сталося, бо ми мали соціаліста Винниченка, який заявив, що Україні армія не потрібна, а лише народна міліція; мали нерішучого президента – Грушевського. А Україні потрібна була жорстка національна влада, щоб приборкати анархію і підняти народ на битву за рідну землю.

Фільм «1920. Битва за Варшаву» без сумніву викликав обурення прорадянських і проросійських сил в Росії та й в Україні, а тому, чекати його показу у нас, очевидно, не доведеться. Дісталось від незадоволених і акторам Домогарову та Ользі Кабо, які є у фільмі носіями позитивних героїв, не в порівнянні, за висловом письменника Юрія Винничука, «з хрунем Ступкою – молодшим». (Див. Ю.Винничук. «Дайош Варшаву!!!» Газета «Поступ» № 2, березень 2012), який зіграв п'яного і zdeградованого офіцера УПА у фільмі «Мы из будущего-2». Цікаво, чи на таку роль сина благословив Ступка-старший, що зріс у Львові?

Фільм не викликає жодних зауважень у істориків стосовно об'єктивності. Агресивна і розгнуздана поведінка червоних вояків у фільмі не перебільшена. Так було. І не тільки в часі більшовицької інвазії на польську столицю, але і в часі придушення повстання Костюшка у 1794 р. шаленим Суворовим, за вказівкою якого, у передмісті Варшави, доблесні російські вояки вирізали 20 тис. чоловіків, жінок і дітей без будь-якого сум'яття совісті. А згадаймо діяльність солдат РККА в Галичині в 1939 і 1944 роках, чи їхні «подвиги» в Німеччині в 1945.

Мільйони поляків переглянули фільм «1920. Битва за Варшаву» відчувши гордість за звитягу своїх дідів і батьків. Українцям же пропонують фільми російського агітпропу.

Ігор Федик